

RACÓ DE LA MEMÒRIA

Un escut de Benifassà al Museu de Tortosa

Joan-Hilari Muñoz i Sebastià

Historiador i catedràtic de
Secundària a l'IES Joaquín Bau
de Tortosa.

Adreça electrònica:
vinallop@terra.es

*"Al tractar-se d'una peça
inèdita d'una gran qualitat
i relatiu bon estat de
conservació, creiem que cal
donar-la a conèixer al gran
públic."*

1.- Introducció

En els fons del Museu de Tortosa, actualment en ple procés d'ordenació per ser reobert en un futur, ha estat identificat un relleu escultòric en pedra que representa l'escut del monestir cistercenc de Benifassà. Al tractar-se d'una peça inèdita d'una gran qualitat i relatiu bon estat de conservació, creiem que cal donar-la a conèixer al gran públic, perquè estem davant d'un element històric molt important i d'un referent gràfic de gran bellesa del venerable cenobi del nord del País Valencià.

2.- Característiques de la peça

L'escut està gravat en baix relleu sobre un bloc de pedra arenosa que amida 78 cm d'alt per 56 d'ample i només 5 cm de gruix.¹ El bloc on està treballat té una forma que recorda un tronc de piràmide, o sigui, més estret a la base que a la part superior. La pedra presenta un gra molt fi, fet que va permetre al pedrapiquer realitzar la seva feina sobre un material de gran qualitat, cosa que va afavorir un treball força acurat en els detalls escultòrics de la peça.

L'escut presenta l'habitual iconografia de les armes del monestir de Benifassà: una torre (en aquest cas de dos nivells) amb una porta a la part baixa amb un arc de mig punt; al capdamunt de la torre hi ha una mitra i un bàcul, símbols de la dignitat episcopal de què gaudia el seu abat i, a banda i banda de la torre, les lletres B i F majúscules, acrònims del nom del monestir.²

L'escut està emmarcat per un lòbul motllurat allargassat i una gran orla exterior resolta amb representacions vegetals i rocalles barroques, fet que ens permet deduir que la peça fou possiblement realitzada durant la segona meitat del segle XVIII, atesa la presència de les esmentades rocalles a l'orla exterior.

3.- Possible procedència de l'escut

Desconeixem tant la procedència de la peça com la data del seu ingrés en els fons de l'antic Museu Municipal de Tortosa (inaugurat l'any 1900). Deduïm que degué formar part dels seus fons des de fa

¹ El seu número de registre és MMT032434. Voldríem agrair les facilitats donades per Eva Castellanos, tècnica en patrimoni de l'IMACT, per poder veure directament i estudiar la peça actualment ubicada, a l'igual que la resta de fons patrimonial del municipi de Tortosa, als magatzems del futur Museu de Tortosa.

² AA.DD. *Els annals del monestir i convent de Benifassà*. De Joan Miquel Gisbert. Benicarló: Onada Edicions 2010, 147.

Escut en pedra del Monestir de Benifassà.
Fons del Museu de Tortosa. (Fotografia de Joan-Hilari Muñoz).

"Desconeixem tant la procedència de la peça com la data del seu ingrés en els fons de l'antic Museu Municipal de Tortosa."

molt de temps, ja que coneixem l'existència d'una fotografia (que sembla que es va fer abans de l'any 1936) de la peça, inclosa dintre del fons fotogràfic Ramon Borrell, actualment custodiat a l'Arxiu Comarcal del Baix Ebre.³

Pel que fa a la possible procedència, podem pensar que prové de l'antiga casa que el monestir tenia a la ciutat de Tortosa, a l'actual carrer de santa Anna, la qual fou adquirida per la comunitat cistercenca l'any 1338 a la vídua del notari Pere Almenara i que el cenobi mantingué sota el seu control fins a les desamortitzacions del segle XIX.⁴ També hi ha

la possibilitat que tingués una altra procedència, com ara el mateix monestir cistercenc, ja que en els fons del Museu de Tortosa s'hi conserva el coronament triangular d'un retaule gòtic de pedra que precisament procedeix de l'església del monestir de Benifassà,⁵ o alguna de les propietats agràries que tenia el monestir abans de les desamortitzacions a zones properes a la ciutat de Tortosa (Xalamera, la Vall, Mas de sant Pau, la Carroba...)⁶

³ Arxiu Comarcal del Baix Ebre. *Fons Ramon Borrell*, clixé núm. 0447.

⁴ AA. DD. *Annals...*, 74.

⁵ Jacobo VIDAL. "Fragment de retaule", *Patrimoni i Contemporaneïtat. Fronteres i cruïlles*. Tortosa: Ajuntament de Tortosa 1997, 40-43.

⁶ José M. GALIANA FERRANDO (editor). *El monasterio de Benifassà y la comarca de Tortosa. Compilación de notas originales de D. Enrique Bayerri Bertomeu*. Tortosa: l'autor, 2009.